

Veileder for bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven på området radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall

Referanse

Veileder for bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven på området radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall. Veileder nr. 17. Østerås: Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, 2025.

Publisert
Sider

29.04.2025
16

Emneord

Tvangsmulkt, forurensningsloven, forskrift om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall, radioaktiv forurensning, radioaktivt avfall

Telefon
Faks
Email

DSA,
Postboks 329 Skøyen,
No-1332 Østerås,
Norge.

67 16 25 00
67 14 74 07
dsa@dsa.no
dsa.no

Resymé

Veileder ved bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven på området radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall.

ISSN 1503-6804

Reference

Guideline for the use of coercive fines under the Pollution Control Act in relation to radioactive pollution and radioactive waste. Guideline no. XX Østerås: Norwegian Radiation and Nuclear Safety Authority, 2025. Language: Norwegian.

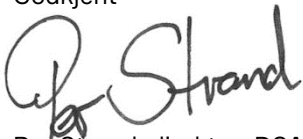
Key words

Coersive fine, Pollution Control Act, Regulations on the application of the Pollution Control Act to radioactive pollution and radioactive waste, radioactive pollution, radioactive waste

Abstract

Guideline for the use of coercive fines under the Pollution Control Act in relation to radioactive pollution and radioactive waste.

Godkjent

Per Strand, direktør, DSA

Veileder for bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven på området radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall

Tvangsmulkt er et virkemiddel forurensningsmyndighetene kan benytte for å sikre at ansvarlig forurenser etterlever plikter som følger av lov, forskrift eller enkeltvedtak. Tvangsmulkt er ikke en straff og har ikke som mål å straffe for overtredelse av regelverket, men har som mål å sikre etterlevelse av plikter som følger av lov, forskrift eller enkeltvedtak. Denne veilederen er ment som et praktisk hjelpemiddel for Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) ved bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven på området radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall.

Fra 1. januar 2011 ble lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) sitt anvendelsesområde utvidet til å omfatte radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall, jf. forskrift 1. november 2010 nr. 1394 om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall. Forskriften gjelder forurensningslovens anvendelse på stråling fra radioaktive stoffer som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet. Ved delegasjonsvedtaket av 30. desember 2011 «Forskrift om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall – delegering av myndighet etter forurensningsloven til Statens Strålevern» (delegasjonsvedtaket fra Klima- og miljødepartementet) er DSA delegert forurensings- og tilsynsmyndighet for radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall.

Det er ved utarbeidelse av denne veilederen sett hen til Miljødirektoratets veileder «Bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven og produktkontrollen – Veileder for miljøforvaltningen¹» for å sikre en helhetlig forvaltning på forurensningslovens område.

Gyldig versjon av veilederen er den som til enhver tid befinner seg på DSAs hjemmeside: www.dsa.no.

¹ [Bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven og produktkontrollen - Veileder for miljøforvaltningen - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](http://www.miljodirektoratet.no)

Innholdsfortegnelse

1	Bruk av tvangsmulkt	5
1.1	Tvangsmulkt er et virkemiddel for å oppnå lovlig tilstand	5
1.2	Hjemmel for tvangsmulkt.....	5
1.3	Hvem kan fastsette tvangsmulkt?	6
1.4	Når kan og bør tvangsmulkt benyttes?	6
1.5	Når bør ikke tvangsmulkt benyttes?.....	6
2	Ulike former for tvangsmulkt	8
2.1	Engangsmulkt.....	8
2.2	Løpende tvangsmulkt.....	8
3	Tidspunkt for fastsettelse av tvangsmulkt	9
3.1	Fastsette tvangsmulkt i ettertid, når overtredelsen er oppdaget	9
3.2	Fastsette tvangsmulkt på forhånd, før overtredelsen er skjedd.....	9
4	Saksgangen ved ileggelse av tvangsmulkt	10
4.1	Forhåndsvarsel om tvangsmulkt.....	10
4.2	Vedtak om tvangsmulkt	10
4.3	Klage på vedtak om tvangsmulkt	11
4.4	Ileggelse av tvangsmulkt	11
4.5	Klage ved ileggelse av tvangsmulkt.....	11
4.6	Bruk av tvangsmulkt når det klages over forvaltningsvedtak	12
5	Tvangsmulktens størrelse	13
6	Omgjøring av vedtak om tvangsmulkt og frafall av påløpt tvangsmulkt	14
6.1	Omgjøring av vedtak om tvangsmulkt.....	14
6.2	Frafall av påløpt tvangsmulkt.....	14
6.3	Foreldelse av påløpt tvangsmulkt	15

1 Bruk av tvangsmulkt

1.1 Tvangsmulkt er et virkemiddel for å oppnå lovlig tilstand

Tvangsmulkt er et virkemiddel DSA kan benytte for å sikre at ansvarlig forurensere etterlever plikter som følger av lov, forskrift eller vedtak i medhold av lov. Tvangsmulkt er et enkeltvedtak med trussel om plikt til å betale penger til det offentlige, og kjennetegnes ved at det virker fremover i tid. Formålet med tvangsmulkt er at den ansvarlige forurensere skal ha en økonomisk motivasjon for å etterleve kravene som er fastsatt. Tvangsmulkt er ikke en straff og har ikke som mål å straffe for overtredelse av regelverket, men har som mål å sikre etterlevelse av plikter som følger av lov, forskrift eller individuell avgjørelse. Normalt sett utløses plikten til å betale tvangsmulkt når fristen for å rette opp i det ulovlige forholdet ikke blir overholdt. Tvangsmulkten har virket etter sin hensikt om den ansvarlige forurensere retter opp i de ulovlige forholdene innen gitt frist, slik at vedkommende ikke må betale tvangsmulkten.

1.2 Hjemmel for tvangsmulkt

Hjemmelen for tvangsmulkt på forurensningslovens område er fastsatt i § 73 (tvangsmulkt ved forhold i strid med loven) i lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (Forurensningsloven), og er gjort gjeldene for radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall i § 3 i forskrift av 1. november 2010 nr. 1394 om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall (Forskrift om radioaktiv forurensning og avfall).

I § 73 i forurensningsloven står følgende:

«For å sikre at bestemmelsene i denne lov eller vedtak i medhold av loven blir gjennomført, kan forurensningsmyndigheten fatte vedtak om tvangsmulkt til staten.

Tvangsmulkt kan fastsettes når overtredelse av loven eller vedtak i medhold av loven er oppdaget. Tvangsmulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter den frist for retting av forholdet som forurensningsmyndigheten har fastsatt. Tvangsmulkt kan også fastsettes på forhånd og løper da fra eventuell overtredelse tar til. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forhold varer, eller at det forfaller for hver overtredelse. Tvangsmulkt fastsettes som løpende mulkt eller engangsmulkt. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forholdet varer, eller at det forfaller for hver overtredelse.

Tvangsmulkt ilegges den ansvarlige for overtredelsen. Er overtredelsen skjedd på vegne av et selskap eller en annen sammenslutning, en stiftelse, en kommune, fylkeskommune eller annen offentlig innretning, skal tvangsmulkten vanligvis pålegges virksomheten som sådan. Er overtredelsen skjedd på vegne av en beredskapsorganisasjon opprettet etter § 42, kan tvangsmulkten pålegges de deltagende selskaper.

Vedtak om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Forurensningsmyndigheten kan frafalle påløpt tvangsmulkt.»

1.3 Hvem kan fastsette tvangsmulkt?

Det enkelte forvaltningsorgan kan fastsette tvangsmulkt innenfor det myndighetsområdet det er tildelt etter forurensningsloven. I henhold til delegasjonsvedtaket fra Klima- og miljødepartementet (KLD) er DSA forurensningsmyndighet på områdene radioaktiv forurensing og radioaktivt avfall, og kan i henhold til forurensningsloven fatte vedtak om tvangsmulkt etter § 73 (*tvangsmulkt ved forhold i strid med loven*).

1.4 Når kan og bør tvangsmulkt benyttes?

Tvangsmulkt kan benyttes ved brudd på myndighetskrav stilt i medhold av forurensningsloven for å fremtvinge oppfyllelse av alle plikter som følger direkte av forurensningsloven, av forskrift eller enkeltvedtak fastsatt i medhold av forurensningsloven.

For at tvangsmulkt skal virke etter sin hensikt må vedtaket (inkludert fristens lengde og beløpets størrelse) tilpasses den konkrete situasjonen. DSA vil som regel forsøke å gå i dialog med ansvarlig forurensere for å se om det er mulig å oppnå frivillig etterlevelse av kravene i regelverket, før det blir aktuelt å benytte tvangsmulkt.

Tvangsmulkt kan brukes for å gi den ansvarlige forurensere et insentiv til å foreta seg noe aktivt, eksempelvis sende inn opplysninger eller gjennomføre et rensetiltak (påbudstvangsmulkt), eller for å avstå fra å gjøre noe, eksempelvis å stanse en ulovlig aktivitet (forbudstvangsmulkt).

Sentrale momenter i vurderingen om det bør benyttes tvangsmulkt kan være:

- hvor viktig er det å få gjennomført kravene sett hen til risikoen for helse- eller miljøskade
- allmennpreventive forhold
- om det er særlig grunn til å frykte at kravene ikke vil bli gjennomført uten tvangsmulkt
 - ut fra tidligere erfaring
 - fordi den ansvarlige tilkjenner at kravet ikke vil bli etterkommet
 - fordi det allerede er gitt en utsettelse av en frist

1.5 Når bør ikke tvangsmulkt benyttes?

Tvangsmulkt bør ikke brukes med mindre det er nødvendig, og myndighetene bør alltid gjøre en avveining av om tvangsmulkt er et hensiktsmessig virkemiddel for å oppnå etterlevelse av gjeldende krav i det enkelte tilfelle.

Dersom det er tvil om det i det hele tatt er mulig å overholde plikten, for eksempel på grunn av mangelfull teknologi eller andre forhold utenfor den ansvarliges herredømme, bør ikke tvangsmulkt anvendes.

Tvangsmulkt påløper ikke dersom etterlevelse blir umulig og årsaken til dette ikke ligger hos den ansvarlige, jf. Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 51 annet ledd annet punktum. Bestemmelsen er myntet på forhold som kommer til etter at vedtaket om tvangsmulkt

er truffet. Vilkåret om umulighet kan for eksempel være oppfylt dersom det er pålagt opprydningstiltak som ikke lar seg gjennomføre på grunn av ekstreme værforhold.

2 Ulike former for tvangsmulkt

Tvangsmulkt kan enten fastsettes som en engangsmulkt eller som en løpende mulkt. Hvilken form for tvangsmulkt som er mest hensiktsmessig å fastsette vil være en skjønnsmessig vurdering i hver enkelt sak.

2.1 Engangsmulkt

En engangsmulkt fastsettes som et engangsbeløp som påløper når fristen i tvangsmulktvedtaket er overtrådt. Engangsmulkten er den formen for tvangsmulkt som er enklest å administrere.

Miljødirektoratet² har vurdert dette som den best egnede formen for tvangsmulkt i saker det er særlig viktig at det settes press bak gjennomføringen av et tiltak innen en bestemt frist.

En ulempe ved engangsmulkt er at den mister sin effekt dersom fristen er overtrådt. I slike situasjoner er det likevel mulig å fatte et nytt vedtak om en ny tvangsmulkt med ny frist. Det er også mulig å fastsette en engangsmulkt som går over til en løpende mulkt dersom avvikene ikke blir rettet innen fristen som er gitt i engangsmulkten.

2.2 Løpende tvangsmulkt

En løpende mulkt fastsettes som et beløp som må betales hver dag, uke eller måned når fristen i tvangsmulktvedtaket er oversittet, og frem til avviket er rettet. En løpende mulkt legger ikke like sterkt press på den ansvarlige forurensere til å gjennomføre tiltak innen den gitte fristen, men mister ikke sin effekt dersom fristen oversittes. En løpende tvangsmulkt vil kreve mer administrasjon og oppfølging, og det bør etableres rutiner for å revurdere en løpende mulkt som har løpt en tid, slik at den ikke løper så lenge at beløpet blir urimelig stort i forhold til tiltaket³.

Dersom det fremstår som hensiktsmessig kan vedtaket om løpende tvangsmulkt omgjøres underveis, og fastsettes som en engangsmulkt.

Det må i vedtaket presiseres at tvangsmulkten løper frem til avviket er rettet og at virksomheten selv må melde fra skriftlig til DSA når pålegget er etterkommet.

² [Bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven og produktkontrollloven - Veileder for miljøforvaltningen - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#)

³ miljodirektoratet.no

3 Tidspunkt for fastsettelse av tvangsmulkt

3.1 Fastsette tvangsmulkt i ettertid, når overtredelsen er oppdaget

Det følger av forurensningsloven § 73 annet ledd første punktum at tvangsmulkt kan fastsettes etter at en overtredelse er oppdaget. Ved fastsettelse av tvangsmulkt settes det en frist for når ansvarlig forurensner må rette avviket for å unngå at tvangsmulkten skal påløpe. Tvangsmulkten påløper dersom ansvarlig forurensner ikke retter opp forholdet innen fristen.

Det er vanlig å be ansvarlig forurensner om å sende en skriftlig bekreftelse med dokumentasjon, som viser at det ulovlige forholdet er rettet innen fristen.

I vedtaket om tvangsmulkt kan det påpekes at den ansvarlige plikter å rette avviket omgående, for å tydeliggjøre at vedtaket om tvangsmulkt ikke innebærer at det ulovlige forholdet er lovliggjort midlertidig. Vedtaket om tvangsmulkt må klart angi hva som må foretas for at kravet skal anses oppfylt, innen hvilken frist det må gjennomføres og hvilken mulkt som påløper dersom fristen overtreddes.

3.2 Fastsette tvangsmulkt på forhånd, før overtredelsen er skjedd

Det følger av forurensningsloven § 73 annet ledd tredje punktum at tvangsmulkt også kan forhåndsfastsettes før en overtredelse har skjedd. Mulkten løper da fra en eventuell overtredelse finner sted. Forhåndsfastsatt tvangsmulkt skal kun benyttes når særlige grunner tilsier det, og etter at DSA har foretatt konkrete vurderinger av den enkelte situasjonen. Et ønske om en snarlig gjennomføring av tiltaket er en ikke tilstrekkelig begrunnelse for å ilegge forhåndsfastsatt tvangsmulkt.

Eksempler på situasjoner hvor det kan være aktuelt å forhåndsfastsette tvangsmulkt er hvor det er av stor betydning at pålegget blir gjennomført, f.eks. for å hindre forurensning eller at det på grunn av tidligere erfaring med virksomheten er grunn til å tro at pålegget ellers ikke vil bli etterkommet. Videre kan det være aktuelt om en bedrift får utsatt frist for å gjennomføre et tiltak for å nyttiggjøre seg ny teknologi. Det kan da være rimelig å knytte tvangsmulkt til overtredelse av den nye fristen på forhånd.

Ved bruk av forhåndsfastsatt tvangsmulkt er det helt nødvendig at tvangsmulktvedtaket utformes slik at det på forhånd er klart for den ansvarlige at en bestemt handling eller unnlatelse automatisk vil føre til at tvangsmulkten påløper fra en bestemt frist. Beløpets størrelse må også være fastsatt på forhånd.

4 Saksgangen ved illeggelse av tvangsmulkt

4.1 Forhåndsvarsel om tvangsmulkt

Vedtaket om tvangsmulkt er et enkeltvedtak, og reglene i forvaltningsloven om saksbehandling kommer til anvendelse. Enkeltvedtak skal som hovedregel varsles parten før forvaltningsorganet treffer vedtaket, jf. forvaltningslovens § 16. Ofte vil et slikt varsel være tilstrekkelig til å få den ansvarlige til å gjennomføre tiltaket.

Forvaltningslovens § 16 tredje ledd angir når forhåndsvarsling kan unnlates. Det skal normalt mye til før disse unntakene kommer til anvendelse i en ordinær tvangsmulktssak. Eksempelvis kan det tenkes å unnlate forhåndsvarsling i hastesaker, og i slike tilfeller gir bestemmelsen også mulighet for muntlig forhåndsvarsling. DSA må i den enkelte sak vurdere om unntaket fra forhåndsvarsling i forvaltningslovens § 16 kan og bør komme til anvendelse.

Det er ikke gitt noen tidsfrister for forhåndsvarsling i forvaltningsloven. Med mindre saken haster, anbefales det likevel at parten gis en frist på minst 2 uker til å komme med merknader («kommentarfrist»), før det endelige vedtaket eventuelt treffes.

Forhåndsvarselet skal gjøre rede for hva saken gjelder. I varselet skal det derfor klart angis hva den ansvarlige plikter å gjøre for å unngå at tvangsmulkt påløper. Fristen DSA planlegger å sette for å rette et ulovlig forhold må angis. Enten kan det oppgis en dato, eller så kan fristen angis som et bestemt antall dager eller uker regnet fra tidspunktet vedtaket om tvangsmulkt treffes.

Tvangsmulktbeløpets størrelse må også spesifiseres i varselet. Det kan ofte være hensiktsmessig når det treffes vedtak om å gjennomføre plikter å samtidig gjøre oppmerksom på den muligheten myndighetene har til å treffe vedtak om tvangsmulkt dersom pålegg eller forbud ikke etterlevs. Ofte vil en slik "trussel" i seg selv være tilstrekkelig til at pålagte plikter gjennomføres. En slik opplysning tilfredsstiller imidlertid ikke kravene til forhåndsvarsel.

Varsel om tvangsmulkt kan også gis til ansvarlig forurensner i tilsynsrapporten eller i oversendelsesbrevet dersom det avdekkes avvik under tilsyn. Dersom det avdekkes flere avvik bør det fattes et tvangsmulktvedtak per avvik, og ikke for alle avvikene samlet fordi en samlet tvangsmulkt kan by på utfordringer i tilfeller der noen av avvikene rettes, men ikke alle. I tilsynsrapporten eller oversendelsesbrevet skal det opplyses om at det vil komme et eventuelt nytt brev med vedtaket eller vedtakene, og hvilken frist som vil bli satt for å rette opp i avviket eller avvikene.

4.2 Vedtak om tvangsmulkt

Dersom kravet ikke er gjennomført ved utløpet av kommentarfristen, og det ikke er kommet inn merknader eller andre opplysninger som gjør at DSA ser annerledes på saken, kan vedtaket om tvangsmulkt treffes.

Vedtaket om tvangsmulkt må inneholde en klar angivelse av hva parten må gjøre for å unngå at tvangsmulkt påløper. Vedtaket må i tillegg angi tvangsmulktens størrelse og fristen for å oppfylle forpliktelsen.

Benyttes det forhåndsfastsatt tvangsmulkt og plikten består i at den ansvarlige skal avstå fra å gjøre noe (f.eks. avstå fra å bryte et bestemt forbud som tidligere har blitt brutt), kan det ikke settes en frist. I slike tilfeller bør det i vedtaket om tvangsmulkt settes en grense for hvor lenge vedtaket står ved lag.

Vedtaket om tvangsmulkt skal begrunnes både når det gjelder hvorfor det ilegges og hvorfor mulktens størrelse er fastsatt slik den er gjort. Begrunnelsen kan gjøres kort dersom saksforholdet som ligger bak vedtaket om tvangsmulkt ellers er klart beskrevet. Det må videre opplyses om muligheten til å klage på vedtak om tvangsmulkt.

Tvangsmulkten påløper hvis plikten ikke overholdes innen den fristen som settes i vedtaket om tvangsmulkt. Vedtaket om tvangsmulkt må være konkret og individualisert, og klart angi hva den ansvarlige må gjøre for å unngå at mulkten påløper. Dette er avgjørende for at tvangsmulkt virker forebyggende, som et reelt pressmiddel for å sikre overholdelse av plikter gitt i eller i medhold av loven.

4.3 Klage på vedtak om tvangsmulkt

Vedtaket om tvangsmulkt kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. Klima- og miljødepartementet (KLD) er klageinstans for vedtak truffet av DSA etter forurensningsloven, men klagen skal sendes til DSA. Klagefristen er i tråd med forvaltningsloven § 29 tre uker.

En klage på et tvangsmulktvedtak bør normalt ikke gis oppsettende virkning. Oppsettende virkning innebærer at mulkten fortsetter å løpe, men ikke forfaller til betaling før klagen er avgjort. Så fremt klagen ikke er gitt oppsettende virkning, skal påløpt tvangsmulkt overføres til DSA selv om klagesaken ikke er avgjort.

4.4 Ileggelse av tvangsmulkt

Med «ileggelse» menes det at DSA fastsetter reaksjonen ovenfor ansvarlig forurensner og informerer om at tvangsmulkten skal betales.

4.5 Klage ved ileggelse av tvangsmulkt

Ileggelse av tvangsmulkt er normalt sett ikke et enkeltvedtak i seg selv, men i forvaltningsloven § 51 femte ledd er det bestemt at parten likevel har en viss klagerett ved ileggelse av tvangsmulkt. Klageretten er begrenset til forhold som inntreffer i etterkant av vedtaket om tvangsmulkt. Det er derfor ikke åpent for å klage på avgjørelsen om å benytte tvangsmulkt som virkemiddel, men eksempelvis kan klageretten benyttes dersom ansvarlig forurensner og DSA er uenige om tiltaket som er fastsatt i pålegget er oppfylt. Eksempelvis dersom plikten ikke er klart beskrevet i tvangsmulktvedtaket.

Ansvarlig forurensere kan også mene at uforutsette forhold gjør det umulig å oppfylle pålegget innen den gitte fristen og klage på illeggelsen av den grunn.

4.6 Bruk av tvangsmulkt når det klages over forvaltningsvedtak

Dersom det klages på et forvaltningsvedtak det er aktuelt å knytte tvangsmulkt til og forvaltningsvedtaket ikke settes i kraft fordi det er påklaget (at klagen gis oppsettende virkning jf. forvaltningsloven § 42) bør ikke tvangsmulkten fastsettes før klagen er avgjort. Hvis det allerede er fastsatt tvangsmulkt kan mye tale for at vedtaket om tvangsmulkt bør omgjøres, se delkapittel 6.1.

Dersom klagen ikke gis oppsettende virkning kan vedtak om tvangsmulkt benyttes som virkemiddel.

5 Tvangsmulktens størrelse

Tvangsmulktens størrelse skal fastsettes av DSA. Det må foretas en skjønsmessig helhetsvurdering i det enkelte tilfellet av hva som er et rimelig tvangsmulktbeløp.

Formålet med tvangsmulkt er å gi den ansvarlige et økonomisk insentiv til å følge de krav som er stilt. Tvangsmulkten må altså være så stor at den eliminerer fordelene som den ansvarlige forurensere kan ha av en overtredelse. I tillegg må det legges på et rimelig økonomisk påslag for at tvangsmulkten skal utgjøre et reelt oppfylleelsespress for den ansvarlige. Mulkten må samtidig ikke være så stor at den får urimelige utslag i forhold til viktigheten av det kravet som skal gjennomføres. Dersom man kjenner til kostnadene ved å etterleve kravet er det naturlig å ta utgangspunkt i dette beløpet ved fastsettelsen av tvangsmulktbeløpet, og så legge på et rimelig økonomisk påslag.

Det vil imidlertid ofte være vanskelig å få tilstrekkelig informasjon til å kunne beregne disse kostnadene. Ved administrative plikter, f.eks. pålegg om å gi opplysninger eller rapporteringer, er kostnadene ved etterlevelse heller ikke noe godt utgangspunkt. I praksis må forvaltningsorganet derfor som regel fastsette tvangsmulktbeløpet etter en ren skjønsmessig vurdering. I en helhetsvurdering vil det være rom for å ta hensyn til alvorlighetsgrad i den konkrete saken, og hvor viktig det er å få gjennomført tiltaket raskt. Sett ut fra hva som regnes som et rimelig tvangsmulktbeløp vil det også kunne tas hensyn til den ansvarliges økonomiske situasjon.

Tvangsmulktbeløpet bør beregnes forskjellig dersom ellers like krav rettes mot for eksempel et enkeltmannsforetak og et stort konsern. Så langt det er mulig bør det i tvangsmulktvedtaket angis hvilke momenter det er lagt vekt på ved fastsettelsen av tvangsmulktens størrelse. Dersom DSA ønsker å bruke tvangsmulkt for å fremtvinge retting av flere avvik som er avdekket hos den ansvarlige, kan det være hensiktsmessig å sette ett beløp per avvik. På den måten unngår en at rettsstillingen blir uklar hvis ikke alle avvikene er rettet innen fristen.

Et vedtak om tvangsmulkt må følges opp. Dersom DSA vedtar en engangsmulkt og tiltaket ikke gjennomføres innen fristen, kan tvangsmulkten ha vært for lav. Det kan da vurderes om det er grunn til å fatte et nytt tvangsmulktvedtak med en ny frist og et høyere tvangsmulktbeløp eller eventuelt å vedta en løpende mulkt. Slike endringer er et nytt enkeltvedtak som skal forhåndsvarsles.

6 Omgjøring av vedtak om tvangsmulkt og frafall av påløpt tvangsmulkt

6.1 Omgjøring av vedtak om tvangsmulkt

Et vedtak om tvangsmulkt kan omgjøres, jf. forvaltningsloven § 35. Omgjøring kan innebære at mulkten blir endret fra engangsmulkt til løpende mulkt eller motsatt, at den blir satt til et høyere eller lavere beløp, at den blir sløyfet helt, eller at fristen endres. Forutsetningen for omgjøringen er at:

- endringen ikke er til skade for noen som vedtaket retter seg mot eller direkte tilgodeser, eller
- underretning om vedtaket ikke er kommet frem til vedkommende og det heller ikke er offentlig kunngjort, eller
- vedtaket må anses som ugyldig.

Etter at tvangsmulkt er påløpt kan tvangsmulkten helt eller delvis ettergis (fracalles), se under punkt 6.2.

6.2 Frafall av påløpt tvangsmulkt

Påløpt tvangsmulkt kan fracalles etter forurensningsloven § 73 fjerde ledd. Adgangen til å fracalle tvangsmulkt gjelder selv om det er tatt utlegg for beløpet.

Frafall kan skje helt eller delvis, men det skal være høy terskel for å fracalle tvangsmulkt da en liberal praksis kan svekke effektiviteten av tvangsmulkt som et virkemiddel.

Det skiller mellom ettergivelse av påløpt mulkt og omgjøring av det tidligere truffne enkeltvedtaket om tvangsmulkt. Ettergivelse vil normalt skje ut fra hensynet til den ansvarlige.

DSA bør vurdere om den ansvarlige har hatt fortjeneste ved ikke å oppfylle plikten, den ansvarliges økonomiske situasjon (for eksempel om det økonomiske grunnlaget for virksomheten står på spill) og om overtredelsen er unnskyldelig, for eksempel på grunn av alvorlig sykdom hos den ansvarlige eller lignende.

Det kan også være aktuelt å bruke hjemmelen til å ettergi påløpt tvangsmulkt der det i vedtaket ikke er satt noen grense for hvor lenge en løpende mulkt skal løpe og heller ikke er fastsatt et maksimumsbeløp. I slike tilfeller kan mulkten komme til å utgjøre svært høye beløp som ikke står i et rimelig forhold til overtredelsen.

Hjemmelen til å fracalle påløpt tvangsmulkt skal ikke brukes dersom etterlevelse blir umulig og årsaken til dette ikke ligger hos den ansvarlige. Hvis det inntreffer forhold, som den ansvarlige ikke kan lastes for, som gjør det umulig å etterleve kravet, følger det av forvaltningsloven § 51 annet ledd at tvangsmulkt ikke påløper. Avgjørelse av søknad om å ettergi påløpt tvangsmulkt er å anse som enkeltvedtak etter forvaltningsloven enten søknaden innvilges eller avslås.

6.3 Foreldelse av påløpt tvangsmulkt

Påløpt tvangsmulkt foreldes etter tre år, jf. lov 25. juni 2004 nr. 51 om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) § 2. Foreldelsesfristen begynner å løpe suksessivt etter hvert som tvangsmulkten påløper, jf. foreldelseslovens § 3 nr. 1.

dsa.no